

HAL
open science

Marx'ın Tarih Biliminin Son Büyük Savunucusu Cohen'in Ölümü

Fabien Tarrit

► **To cite this version:**

Fabien Tarrit. Marx'ın Tarih Biliminin Son Büyük Savunucusu Cohen'in Ölümü. Teori ve Politika, 2010. hal-02024448

HAL Id: hal-02024448

<https://hal.science/hal-02024448v1>

Submitted on 19 Feb 2019

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Marx'ın Tarih Biliminin Son Büyük Savunucusu Cohen'in Ölümü

Yazan [Fabien Tarrit](#)

Türkiye'de **Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma** [1978 / Çev.: Ahmet Fethi, İstanbul 1998, Toplumsal Dönüşüm Yay.] adlı eseriyle bilinen Gerald Allan Cohen, 5 Ağustos 2009'da öldü.

Daha sonraki entellektüel evrimi epeyce farklı bir seyir izleyen Cohen, Marx'ın eserinin determinist niteliğinin radikal bir şekilde sorgulandığı bir dönemde, tayin edici bir yer edinmişti.

Marx'ın Tarih Teorisi, bu yerini hala ve güçlenerek korumak yanında, Türkiye'de *Teori ve Politika*'nın savunduğu Marksizm anlayışında vazgeçilmez bir yer işgal ediyor.

Marx'ın Tarih Teorisi'nin *Teori ve Politika* için önemi, bizzat yazarının sonradan ya da başkalarının, tarihsel materyalizmin geçerliğine inanıp inanmaması değil, Marx'ın orijinal eserinin determinist bir yaklaşımı nasıl zorunlu ve açık olarak ortaya koyduğuydu. Cohen, Marx'ın eserinin determinist niteliğini çok güçlü bir gidimli mantıksal örgüyle koydu. Bunu, yani Marksizmin bilim sektörünü, kabul etmemek başka bir meseleydi artık: Marx'ın eseri inkar edilmez, görmezden gelinemez bir şekilde teknolojik deterministti ve Marx, tarihi, üretim güçlerinin motor olduğu bir hareket olarak görüyordu.

Teori ve Politika, Cohen'in katkısını değerlendirme çabasını sürdürecektir.

Eserleri

- *Karl Marx's Theory of History: A Defense* (1978, 2000)
- *History, Labour, and Freedom* (1988)
- *Self-Ownership, Freedom, and Equality* (1995)
- *If You're an Egalitarian, How Come You're So Rich?* (2000)
- *Rescuing Justice and Equality* (2008)
- *Why Not Socialism?* (2009)

V. Bourdeau et R. Merrill (der.), *DicoPo, Dictionnaire de théorie politique*, 2007.
<http://www.dicopo.org/spip.php?article78>

Gerald A. Cohen

Fabien Tarrit

Çeviri: İnalet Aksu

Cohen 1942 yılında Kanada'nın mütevazı bir bölgesinde doğdu. Küçük burjuva bir aileden gelen annesi 1930'da ailesiyle birlikte Stalin rejiminden kaçarak bu ülkeye göçmüş, işçi çevrelerinde bulunmuş ve 1958'e kadar da Quebec Komünist Partisi'nin aktif üyeliğini yapmıştı. Babası, bütün üyeleri ilkokul mezunu olan gerçek bir işçi ailesinden geliyordu. (Cohen, 1992: 21) O aynı zamanda, kendisini pro-sovyetik, anti-siyonist ve din karşıtı olarak tanıtan Birleşik Yahudi Halkı Cephesi'nin de bir üyesiydi. Cohen, ilkokul eğitimini bu Cephe'nin yönettiği, Montreal'de bulunan Morris Winchewsky okulunda aldı. Bu kurumun 1952'de Quebec polislerinin baskınına uğramasından sonra Cohen, Protestan bir kamu okuluna yazıldı. 1958'de Montreal McGill Üniversitesi'ne girdi. 1961'den 1963'e kadar Oxford Üniversitesi'nde felsefe öğrenimine devam etti. Bir Marksist için ilk olan Oxford'daki sosyal ve politik teori alanındaki prestijli kadrosunu almadan önce, 1963-1984 yılları

arasında Londra'daki University College'de ders verdi. Bu imkanlar dolayısıyla İngiliz vatandaşlığını aldı. Cohen, entelektüel hayatında önemli etkisi olan ve özellikle Kruşçev'in 1956'daki söylevinin yarattığı hayal kırıklıklarıyla birlikte, Quebec Komünist Partisi'yle inişli-çıkışlı bir ilişki kurdu. Aynı dönemde, 60'lı ve 70'li yıllarda Büyük Britanya Komünist Partisi ve sonra da İngiliz İşçi Partisi çevrelerinde bulundu.

Onun eserleri çok sayıda biyografik unsur içermektedir. Cohen bu durumu almış olduğu eğitime meşrulaştırmaktadır ama aynı yerde "bir inanç yönünde eğitim almış olmak, ona inanmak için yeterli bir neden değildir" demekten de geri durmamıştır (a.g.e.: 12). Çok genç yaştan itibaren Marx'ın eserleriyle, 1966 yılında McGill Üniversitesindeki misafir öğretim üyeliğinden itibaren de Marx'ın tarih kavramıyla ilgilenmeye başladı. Cohen'in çalışmaları tarihsel materyalizm (1978: 1988) ve politika felsefesi çevresinde(1995: 1999) dönmektedir: "1975 yılında, tarihsel materyalizm üzerine yazdığım kitabımı bitireceğim sırada, genel politika felsefesiyle ilgilenmeye karar verdim" (1995: 4-5). Onun çalışmaları, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma* adlı kitabından itibaren dönüşen bir araştırma programını oluşturuyor. Cohen'in özel parkuru, Marksist çalışmalar içinde ona farklı bir yer kazandırmaktadır. Cohen'in *Karl Marx'ın Tarih Teorisi* adlı çalışması, "Marksist felsefe alanında İngilizce'de yazılmış en önemli eser" olarak algılandı (Callinicos, 2002: 8); bu eser aynı zamanda Cohen'e, "Anglofon dünyada çalışan Marksist felsefecilerin öncülüğünü de kazandırdı" (Lock, 1998: 515). Buna rağmen Cohen Avrupa'da az bilinmektedir. Eserleri ne Fransızca ne de Almanca'ya çevrildi.

Bu makalede Cohen'in eserleri dinamik evrimi içinde ele alınacaktır: Cohen, önce tarihsel materyalizmin orijinal bir savunmasını oluşturdu (I), ardından bu çalışmasını yanlışladı (II), sonra da entelektüel önceliklerini normatif politika felsefesine yönlendirdi (III).

I. Tarihsel Materyalizmin Orijinal Bir Savunması

Başlığında belirttiği gibi, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma* çalışmasının konusu tarihsel materyalizmin savunusudur. Ancak "bu kitabın tezleri, ne emek-değer teorilerinin önsel kabulünü ne de onların sonuçsal doğrulamalarını içermektedir" (1978: 353). Cohen daha sonra, kitabı yazdığı dönemde Marksizmin sadece tarihsel materyalizm bölümüne inandığını da belirtecekti (1995: 1). Onun savunması analitik bir temel üzerinde yükselmekte (I.1) ve işlevsel açıklamaya dayanmaktadır (I.2). Ve bu savunma analitik Marksizmin öncüsü oldu (I.3)

I.1. Analitik Bir Savunma

Onun savunması "iki şarta bağlıyor: Birincisi Marx'ın yazdıkları, ikincisi analitik felsefenin ayırt edici normları olan netlik ve ciddiyet" (1978: ix). Buradaki orijinalite ne Marx'ın eserlerinin incelenmesi ne de analitik felsefedir. Orijinalite, bu ikisinin bir arada kullanılmasıdır. Ve esas yenilik ise Cohen'in teoriye yüklediği anlam değil, onun bu savunmayı sunduğu yöntemdir. Cohen, Anglo-Sakson felsefe ve bilim yöntemine yani analitik felsefeye ve mantıksal pozitivistliğe uygun biçimde, kavramları açıkça tanımlıyor ve sonra onların sebep-sonuç ilişkisini çıkartıyor. Cohen, Marx'ın *Ekonomi-Politiğin Eleştirisine Katkı*'nin önsözünü kaynak alıp tarihsel materyalizm kavramlarını uygulamaya soktu (Marx, 1859: 4-5). Bu kavramları üç grupta ifade ediyor: "Üretim güçleri, üretim ilişkileri ve üst-yapı. Bunların arasında bazı açıklayıcı ilişkiler kuruluyor." (1982a: 28). O, tarihsel materyalizmi tezlerle açıklıyor: Gelişme tezi; buna göre üretim güçleri tarih boyunca gelişmektedir; üretim güçlerinin önceliği tezi. Üretim güçlerinin gelişimi, Cohen'de tarihsel değişimin açıklanmasında bağımsız değişkeni oluşturuyor. Öte yandan üretim güçlerinin, belirlenmiş bir yönde, gelişmeye dönük bir iç eğilimi bulunmaktadır. Cohen bu gelişimi insanlığın bir karakteri gibi sunmaktadır. Burada üç evrensel unsur ortaya çıkmaktadır: Birincisi, insanın tarih karşısındaki durumu olarak doğal kaynakların yetersizliği, diğer ikisi ise insan doğasının özellikleri olarak *rasyonalite* ve *insan bilgisi*. Öyle ki insanlar burada, doğal kaynakların yetersizliğine karşı bilgilerini kullanarak üretim güçlerini geliştirebilecek rasyonaliteye sahip görülüyor. Öncelik tezi, gelişme tezine yaslanmaktadır. Ve bu tez, üretim ilişkilerinin doğasının, tarihin motor gücü olan üretim güçlerinin gelişmişliğiyle açıklanacağını belirtmektedir. Bu, Cohen argümantasyonunun merkezi noktasıdır.

I.2. İşlevsel Açıklamanın Orijinal Bir Kullanımı

Cohen tarihsel materyalizm ile diyalektik materyalizmi bağdaştırmıyor, bir araya getirmiyor. Dolayısıyla yaklaşımının bilimsellik iddiasını kanıtlamak amacıyla, tezleri ifade etmek için kullandığı açıklama yönteminin niteliklerini belirtmesi gerekiyor. Cohen'e göre "işlevsel açıklama, tarihsel materyalizmde zorunlu bir araçtır" (1978: 278). Öyle ki, "ekonomik yapının üretim güçlerini geliştirme işlevi vardır" (1980: 129) ve üstyapının ekonomik yapıyı stabilize etmek gibi bir işlevi vardır (1980a: 29). Cohen'e göre "işlevsel açıklama, işlevselcilik doktrininin reddiyle uyumludur ve işlevsel açıklama zorunlu biçimde tutucu değildir (1978: 284). Ayrıca bu teorik çerçeve, işlevsel açıklama ile evrimsel biyoloji arasında bir analogi oluşturmaya da imkan tanımaktadır. Cohen'in iddiasına göre tarihsel materyalizm Lamarckçı etabında da olabilir (a.g.e.: 134), yani, "türlerin falanca karakterleri vardı çünkü o karakterleri yaralıydı" diyen ve içinde bulunduğu ortama uyum sağlamaya çalışan ve mekanizmasını belirtmek zorunda olmaksızın uyum, bu uyumu sağlayan bir organın varlığına işaret eden pre-Darwinizm (1980: 133)... Bu, üretim ilişkilerinin, üretim güçlerinin gelişimine ayak uydurduğuna, kendilerini ona adapte ettiğine işaret eder. Bu soru, *Theory and Society* dergisinin, Cohen'in cevabı (1982b) ve Jon Elster (1982), John Roemer (1982), Philippe Van Pariis, Anthony Giddens'in (1982) katkısının bulunduğu özel bir sayısında ele alınmıştır.

I.3. Analitik Marksizmin Kurucu Dokümanı

Cohen, Marksizmi yorumlama biçimini yenilemektedir. Onun, Marx'ın eserinden temel kopuşu, diyalektik yöntemin reddidir. Bu yönüyle Cohen, kendisi için "tarihsel materyalizm ilgisinin uyanmasında güçlü bir etkisi" (1978: x) olan Louis Althusser'in yanında yer almaktadır. Öyle ki birkaç yorumcu, Cohen'in küçük bir Althusser göndermesinden hareketle, onun eserinde, Marksizmin Althusser tarafından yenilenme girişiminden (Lecourt, 1983:2) on beş yıl sonra, bu girişimin bir tekrarını gördüler. (Lecourt, 1983:246). Althusser, kendisine yol gösteren üç temeli ifade etmektedir: 1) Tarihsel materyalizm, iktidarı meşrulaştırmak üzere yaratılmış bir felsefi canavar olarak nitelendirdiği Hegelyan diyalektikle bağdaşmaz. 2) Teorik bir yapının temel kavramları, sistematik bir biçimde sorgulanmalı ve açıklanmalıdır. 3) Özel bir Marksist yöntembilim bulunmamaktadır; Althusser, "Marx'ın Kapital'deki tezlerine en uygun felsefe nedir? Ne olursa olsun 'Marksist bir felsefe' olmayacaktır... Marksizm için bir felsefe olacaktır", diyor (A.g.e.: 37-38). Yine de Cohen, Althusser'le olan farkını ifade etmektedir: "Büyük farklar"dan bahsediyor (1978: ix) ve "bir dönem Althusserciliğe ilgi duymuşsa da bunun zehrine kurban olmadı. Çünkü Althusser, sürekli şekilde tekrarladığı kavramsal ciddiyeti, entelektüel pratikte gerçekleştiriyordu" (2002: 323). Anglo-Sakson akademik dünyasından aldığı büyük övgülerin ötesinde, analitik felsefenin ve mantıksal pozitivizmin kurallarına uyan bir Marksist yaklaşımı sunarak, genellikle Marksizme yakıştırılan Hegelci unsurlardan rahatsız olan Marksizme yakın düşünürleri de etkiledi. "Analitik Marksizmin doğuşunu, Cohen'in 1978 tarihli *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma* isimli çalışmasının yayınlanmasına tarihlemek genel bir kabul gördü" (Roberts 1996: 1)

II. Tarihsel Materyalizmin Aynı Yöntemle Yanırlanması

Analitik Marksizm tartışmalarında Cohen açıkça, Marksizan tarih teorisiyle farkını ortaya koydu: "Bu kitabı (*Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma*) yazmadan önce teorinin gerçek olduğunu düşünüyordum ve ilk inanış, az ya da çok biçimde varlığını korudu... Şimdi tarihsel materyalizmin yanlış olduğunu düşünmüyorum ama onun gerçek olup olmadığını iddia edebileceğimden de emin değilim (1983b: 227). Teorinin sert çekirdeği ve periferisinin kurucu unsurlarını tek tek açıklamayı amaçlayan Cohen, tarihsel materyalizmin yanırlanmasına gitti. Bu yanırlamanın teorik temellerini, teorinin mantıksal yapısını önce sorgulayıp ardından da tutarsızca yargılayarak, '80'li yıllarda attı (II.1). Cohen bunu, '90'lı yıllar boyunca da ampirik unsurlara dayandırdı (II.2).

II.1. Teorik Bir Yanırlama

Cohen öncelikle, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma* kitabında dile getirmiş olduğu teorinin mantıksal yapısını tartışma nesnesi yaparak yanırlamasının temellerini açıkça sunuyor (1983a; 1983b; 1984) O, üç unsura dayanmaktadır: İlk olarak Marksizmi birçok görünüm altında gelişen bir teori

yerine, birçok teori olarak düşünmektedir. Böylece Cohen, Marksizmin homojenitesi tezinden kopuyor: “Marksizm bir teori değil, birbirine az ya da çok bağlı teorilerin bir birliğidir” (1984: 3) ve “Marx en az dört teorik alanda ürün vermiştir: Felsefi antropoloji, tarih teorisi, iktisat teorisi ve bir gelecek toplum projesi” (1983b: 232), öyle ki “tarihsel materyalizm ve felsefi antropoloji birbirinden bağımsızdırlar” (a.g.e.: 247) ve “Marksist tarih teorisinin, Marksist insan doğası teorisine görünen bağlılığı bir illüzyondur” (1984: 5). Cohen’in tarihsel materyalizmi başlangıçtaki savunması, insan doğası üzerine yani insanların rasyonel ve akıl sahibi olmaları tezi üzerine kurulduğuna göre, bu durum Cohen’in düşüncesinde bir dönüm noktasıdır.

Cohen daha sonra “tarihsel materyalizm kamp”ını sorguluyor (1983c: 195) ve onu “fazla materyalist” buluyor (1983b: 237). Böylece o, tarihsel materyalizmin, bir ortak sert çekirdek ve farklı periferi tarafından açıklanan iki formunu sunmaktadır. Dar tarihsel materyalizm, “diğerleri arasında” (a.g.e.: 11), tarihsel materyalizmin üretim güçlerinin gelişimi olduğunu ifade ederken, global tarihsel materyalizm, esas olarak, (1984: 10) tinsel fenomenlerin temel temalarını açıklayan üretim güçlerinin gelişimi olduğunu vurgulamaktadır (a.g.e.: 11). Böylece Cohen, tinsel fenomenleri, maddi fenomenlerden bağımsızca açıklama imkanını sağlıyor. Cohen, Marx’ı, bu iki materyalizm arasındaki farkı hiçbir zaman düşünmeden, global varyanta angaje olduğu için eleştirmektedir (a.g.e.: 15). Kendisi, materyalizmin dar versiyonunu savunmaktadır: “Kabul ediyorum ki Önsöz, bilinç hakkında, global bir anlam belirsizliği olmayan bir cümle içermektedir: ‘İnsanların varlığını belirleyen bilinçleri değil, tersine, onların sosyal varlığıdır bilinçlerini belirleyen’. Eğer bu cümle yok sayılsa, silinmiş olsa geride kalan, tarihsel materyalizmin dar versiyonuna açık hale gelecektir. Bir anlatım tarzı olarak bu cümle, Marx tarafından sunulmuş doktrinin talep ettiği bir yorum olmaktan ziyade, Marx’ın bu doktrin üzerine yapmış olduğu özel bir global yorumdur. Ben, Marx’ın bu cümleyi yazarken neyi ifade ettiğini düşünmediğini iddia etmiyorum. Öte yandan bu cümlenin varlığının, Önsöz’ün kalan bölümünün anlamını da kısmen değiştirdiğini kabul ediyorum. Benim iddiam, bu cümlenin yok sayılması halinde, Önsöz’ün kalan bölümünün farklı bir düşünülüşünün olabilirdiği” (a.g.e.: 17-18).

Ve son olarak Cohen’in tarihsel materyalizmi başlangıçtaki savunusu, diyalektik yöntemin reddini kapsıyor olmasına karşın, onun tarihsel materyalizmi yanlışlaması bu red üzerine yaslanmaktadır. Ona göre, bir sorunun çözümünün gelişmesine içkin olduğunu ve potansiyel toplumsal değişimi eski düzenin yeni düzeni doğurduğu bir süreç olarak düşünmek kabul edilemez “doğurucu” (*obstétrique*) bir yaklaşımdır. Bu, Marx’ın eserindeki Hegelci içeriğe yöneltilmiş bir eleştiridir: “Onu ters çevireceğine ya da ayakları üzerine yerleştireceğine, Hegel’i reddettikten sonra Marx, onu bulunduğu yerde bıraksaydı daha iyi bir şey yapmış olacaktı. Marx’ın tarih ve insanlığın kurtuluşu üzerine söyleyeceği gerçekten önemli şeyler, onu varlık ve bilinç arasındaki nedenselliği ters çevirmeye zorlamıyordu” (1984: 23).

II.2. Ampirik Bir Yanlışlama

Cohen, yanlışlamasını üç tema üzerinde sürdürüp meşrulaştırıyor: İlk olarak, güncel kapitalist toplumların sınıfsal yapısı, bundan böyle, sosyal değişim kapasitesine sahip ve bu değişimle ilgilenen, zenginlikleri üreten ve ihtiyaçlar dünyasında sömürülen bir sosyal grubun ortaya çıkmasına, yayılmasına izin vermemektedir. Cohen için, daha büyük bir heterojeniteye ve daha az bir kutuplaşmaya doğru giden bir değişim, etik sorular sormaya ve normatif cevaplar oluşturmaya yol açmaktadır: “Batılı kapitalist toplumların sınıfsal yapısının temel değişimi, daha önce var olmayan normatif problemleri ortaya çıkartmaktadır” (1990: 364). Söz konusu olan temel şey, bu yazının üçüncü bölümünde ele alınan öz-sahiplik (*propriété de soi*) ve eşitlik sorunudur.

İkinci olarak, SSCB’nin dağılışı sosyalist bir geleceğin yokluğu olarak yorumluyor: “Kayıp aynı zamanda benim gibi inanmışları ve Sovyetler Birliği’nin sosyalist ideali gerçekleştireceğine dair umutlarını yitirmemişleri, hele de dün hala Sovyetler’in bu idealleri realize etmek üzere olduğuna inanları etkilemektedir” (1991: 11). 1917 Rus Devrimi patlaması, tarihsel materyalizmin merkezi düzeyindeki iki noktayla karşıtlık içinde olacaktı. Bir yandan, “İçerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir toplumsal formasyon asla yok olmaz”dı (Marx, 1859: 5), oysa Rusya’da üretim

güçleri, kapitalizmin yok oluşunu düşünmek için yeterince gelişmemiştir. Diğer yandan, “yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkilerin maddi varlık koşulları, eski toplumun içinde yeşermeden, asla gelip yerlerini almazlar”dı (a.g.y.), bu durumda, bu dönemde sosyalizmin inşası için Rusya’da koşulların var olduğunu iddia etmek yanlış olacaktır.

Ve son olarak, doğayı bir üretim gücü olarak düşünen ve çevre sorununu ekonomik yapının doğasına bağımlı gören Marx’ın tersine Cohen, kendisi tarafından yorumlanmış tarihsel materyalizmce önerilmiş olan üretim güçlerinin gelişimi ile çevrenin korunması arasında bir karşıtlığı anımsatıyor. Mevcut çevresel kriz, üretim güçlerinin gelişiminde bir engeli temsil ediyor ve “artık Marx’ın pre-Yeşil, sınırsız ve delice materyalist iyimserliğini savunmanın imkanı kalmamıştır... Öngörülen gelecekteki kaçınılmaz bolluk, eşitlik kehaneti için bir nedendi. Şimdi ise sürekli kıtlık, eşitliği talep etmek için bir nedendir” (1999: 114).

III. Önceliklerin Normatif Politika Felsefesine

Doğru Kayışı

1970’li yıllardan itibaren Cohen’in, tarihsel materyalizm yanında politika felsefesine de ilgisi vardı. Ona göre, tarih üzerine açıklayıcı nitelikte olan tezler, moral otoritesini kaybetmişti. Mademki sosyalizmin kapitalizme normatif bir ilke nedeniyle tercih edilmesi gerekiyor (1995: 3), o zaman normatif cevaplar araştırması üzerine yoğunlaşmak, “normatif sosyalist bir söylevi” (1999:109) desteklemek gereklidir. Bu önce, Marksist yaklaşımı öz-sahiplik kavramıyla (III.1) birleştirerek koruma denemesiyle gerçekleşiyor. Sonra bu yaklaşım, normatif politika felsefesindeki post-faydacı tartışmaya dahil olunarak terk ediliyor (III.2).

III.1. Öz-Sahiplik Kavramının Savunulması

Cohen’in öz-sahiplik üzerine olan çalışmaları, esas olarak, Robert Nozick’in *Anarchie, État et Utopie* (1974) başlıklı kitabının eleştirisine dayanmaktadır ve bu çalışmalar *Self-Ownership, Freedom and Equality* (1995) adlı çalışmada bir araya toplanmıştır. [Öz-sahiplik (self-ownership), bireyin kendi bedeni ve yaşantısı üzerinde yegane ahlaki hak sahibi olduğu durumu ifade eder. Kavram, Josiah Warren, Max Stirner ve Pierre-Joseph Proudhon gibi ana akım anarşist teori içerisindeki düşünürlere dayanmaktadır.] Bu gözlemden hareketle, liberteryenler bu kavrama sahip çıktılar. Cohen’e göre Locke’çu miras, geleneksel olarak kapitalizmi savunmak için kullanımına karşıt olarak, kapitalizmin eleştirisine yardım edebilir. Cohen, proleterlerin üretim araçlarına sahip olmadıklarından, sömürüyü ve artı-değerin üreticisi rolünü kabul etmeye zorlandıklarını, böylece onların proletaryayı terk etme haklarının var olduğunu ama bunu gerçekleştirecek iktidarlarının olmadığını belirtiyor: “Proleterin, bir şey yapmaya zorlandığı anda *rasyonel* ya da *kabul edilebilir* başka bir alternatifi bulunmamaktadır [...] ve işçinin işgücünü satmak zorunda kaldığını ifade ederken bu anlam kastediliyor” (1983d: 4, italik asıl metinde). Bu yüzden sömürü, ahlaken kınanabilir hale gelmektedir. Zira proleterler, yeteneklerini kapitalistlerin hizmetine sunmaya zorlanmaktadırlar. Nozick’e havale edilen bu mantığa göre vergi yükümlüleri, sosyal yardım programlarını finanse etmeğe mecbur edilmektedirler. “Şeyler dünyaya, bunların üzerinde haklara sahip olan kişilere bağlı olarak gelirler (1974: 174), diyor Nozick’in aksine, ilk özelleştirme, ortaklığın elinde bulunması gerekenden bir hırsızlıktır. Cohen için özel sahiplenme, mülksüzlerin taleplerine, arzularına karşı çıkmaktır. “Özel mülkiyetin korunması, mülksüzlerin özgürlüğünün kısıtlanması olduğuna göre” (1981: 11), Nozick kendini özgürlüğün savunucusu olarak sunma hakkına sahip değildir. Böylece öz-sahiplik, kendiliğinden, sosyal eşitlik durumuna zarar vermeyecek ve Nozick, “eşitsizliği öz-sahipliğin zorunlu bir sonucu olarak göstermediği için” (1995: 134) “öz-sahiplik tezine dokunmadan Nozick’in eşitsizlikçiliğini reddetmek mümkündür” (1989: 37). Nozick’in tutumuna göre, öz-sahiplik dış kaynaklardaki eşitsizlikçi bir ilkenin üzerine dayanmaktadır ve öz-sahiplik ile dış kaynakların ortak mülkiyetinin birleşmesi, öz-mülkiyetin eşitsizlikler yaratma eğilimini ortadan kaldırabilir. Bununla birlikte, Nozick’e karşı gelişen bu polemikte, öz-sahiplik ilkesinin, şansın sonuçlarını onaylıyor olduğunu düşünen bir önsözden itibaren Cohen, bize açıkça belirtilmemiş nedenlerle bu ilkenin zorunlu terkine varıyor. Öyle görünüyor ki Cohen, öz-sahipliğin kendisinden değil, onun Marksizmi koruyan kapasitesinden vazgeçiyor. Bu kavramdan vazgeçerek

Cohen, Marx'ın eserini kesin bir biçimde yanlışladı. Bunu da, hala sosyalizmde bir meşruiyet arayışı içinde kalarak kendini Rawls'çı ve post-Rawls'çı politika felsefesine yönlendirmek için yapıyor. "Üniversite kariyerimin birinci çeyreği (umuyorum ki o kadarıyla kalacaktır), [tarihsel materyalizmin] temeli ve doğasını araştırmakla geçti. Şimdi, daha önce sosyalist bir bakış açısıyla ilgilenmeyi gerekli bulmadığım eşitlik üzerine felsefi sorunlarla ilgilenen birisi olarak, sanırım kendimi kariyerimin ikinci çeyreğinin sonunda buluyorum" (1995: 7).

III.2. Post-Faydacı Tartışmaya Katkı

Cohen, "sosyalistlerin doğurucu (*obstétrique*) yaklaşımlarını terk edip bir şekilde özgün ütopyalar olmaları gerektiğini" ifade ediyor (a.g.e.: 43-44). Böylece 1990'lı yıllarda *If you're an Egalitarian, How Come You're So Rich?* (1999) (Madem Eşitlikçisin, Nasıl Bu Kadar Zengin Olabiliyorsun?) kitabıyla netlik kazanan Cohen'in çalışmaları, kuralları ve içeriği John Rawls'ın *Théorie de la justice* (Adalet Kuramı) kitabının 1971'de yayınlanmasıyla oluşan politika felsefesi tartışmasında yer aldı. "Karşı olduğu, Rawls'çı tutuma göre adalet ilkelerinin sadece, Rawls'ın 'toplumun temel yapısı' dediği şeye uygun geleceği fikridir" (1999: 4). Cohen, bireysel eşitlikçi bir felsefe üzerinde ısrar ederek Rawls'ı 'Kantlaştırma'ya girişiyor. Kant'ın hukuk ve erdem arasında gördüğü, önerdiği fark, toplumun temel yapısının yasal alana tekabül ettiğini belirten Rawls'ta bulunmamaktadır. Cohen, "zorlayıcı yapı üzerine" kapanmış olan Rawls'a atfettiği radikal holizmi eleştirmektedir" (1997: 30). Cohen, bireyin eylemini hesaba katmayan bu sınırlı tanımlamayı yargılıyor. O birçok unsuru temel yapı içinde bir araya getiriyor: "Zorlayıcı yapı, diğer yapılar, sosyal felsefe ve bireylerin seçimleri" (1997: 26). Bir toplumun felsefesini normal pratikleri ve enformel baskıları oluşturan duygu ve duruşların birliği olarak tanımlıyor. Bu bakımdan Cohen kendini, kişisel seçim ve hukuksal yapıları ayırarak Rawls'tan daha fazla Kantçı olarak gösteriyor. Rawls, Kantçı tipte bir kesin buyruk'a (*impératif catégorique*) başvuruyor ama burada söz konusu olan yalnızca hukukun buyruğudur. Cohen'in yaklaşımı, bireysel eylemlerin ve toplumun enformel yapısının, doğal olarak, hiçbir yasal çerçeveye girmediğini varsaydığı için bir erdem buyruğu da (*impératif de vertu*) içermektedir. Dolayısıyla adalet ilkelerinin yalnızca zorlayıcı kurallara değil aynı zamanda insanların, yasa tarafından empoze edilmeyen seçeneklerine de uygulanmasını öneriyor. Sosyalizmi Rawls'çı ilkelerle meşrulaştırmanın olanaklı olmadığını göstererek inançlara, bireysel davranışlara ve bunlara atfedilmesi gereken felsefeye yöneldi. Bunun somut sonucu, Hıristiyan sosyal doktrinine yakınlaşmasıdır. "Bu doktrine göre, eşitsizliği gidermek için sadece ekonomik yapıda değil, aynı zamanda duygu veya motivasyonda da bir devrim gereklidir. Bugün bunun tamamen *doğru* olduğunu düşünmüyorum, ama eskisine göre *daha* doğru olduğu kanaatindeyim" (1999: 120, italik asıl metinde).

Sonuç

Cohen 1970'lerin başından 1980'lerin ortalarına kadar tarihsel materyalizmi inceledi. Sonra 1990'ların ortasına kadar öz-sahiplik kavramı üzerine çalıştı. Ardından normatif politika felsefesine eğilim gösterdi ve son olarak insanlar için en iyi sosyal felsefe olacağını düşündüğü Hıristiyan sosyal felsefesine yöneldi. Cohen'in, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma* başlıklı ilk kitabının tanıtım bölümüne, Marx'ın *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı'nın* Önsözü'nü alması ve son kitabına (*If You're an Egalitarian, How Come You're So Rich?*) İncil'den Aziz Mark'ın "eğer ruhunu yitiriyorsa insan, bütün dünyayı kazanmak ne işe yarayacaktır" (8, 6) cümlesini başlık olarak seçmesi onun evrimini anlatıyor. Cohen, entelektüel parkurunu baştaki yaklaşımıyla çelişkili ve uzlaşmaz görünen bir sonuca vararak tamamlıyor. "Yirmili yaşlarımdayken, sahip olduğum şimdiki tutumumu öngörseydim sahiden şok olurdu. Zira ayrımlarını gösterdiğim üç eşitlikçi doktrine (Marksist, Rawls'çı, Hıristiyan) bakarsak şimdiki konumum, başlangıçtaki Marksist yaklaşımımın tam tersidir" (1993: 3).

Kaynakça

Althusser, L., 1994. *Sur la philosophie*, Paris: Gallimard.

- Callinicos, A., 2002. «Theory, History and Commitment: An Interview», *Imprints: a journal of analytical socialism*, 6.1: 3-27.
- Cohen, G. A., 2000 (1978). *Karl Marx's Theory of History: A Defence*, édition élargie, Londres: Oxford University Press. (Cohen, G. A., (1998). *Karl Marx'ın Tarih Teorisi: Bir Savunma*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları)
- Cohen, G. A., 1980. «Functional Explanation: Reply to Elster», *Political Studies*, 28.1: 129-135.
- Cohen, G. A., 1981. «Freedom, Justice and Capitalism», *New Left Review*, 126: 3-16.
- Cohen, G. A., 1982a. «Functional Explanation, Consequence Explanation and Marxism», *Inquiry*, 25.1: 27-56.
- Cohen, G. A., 1982b. «Reply to Elster on 'Marxism, Functionalism and Game Theory'», *Theory and Society*, 11.4: 483-495.
- Cohen, G. A., 1983a. «Forces and Relations of Production», in Matthews B. (dir), *Marx: A Hundred Years On*, Londres: Lawrence & Wishart, p. 111-135.
- Cohen, G. A., 1983b. «Reconsidering Historical Materialism», *Nomos*, 26: 227-252.
- Cohen, G. A., 1983c. «Reply to four critics», *Analyse und Kritik*, 5.2: 195-222.
- Cohen, G. A., 1983d. «The Structure of Proletariat Unfreedom», *Philosophy and Public Affairs*, 12.1: 3-34.
- Cohen, G. A., 1984. «Restricted and Inclusive Historical Materialism», *Irish Philosophical Journal*, 1: 3-31.
- Cohen, G. A., 1988. *History, Labour and Freedom: Themes from Marx*, New York: Oxford University Press.
- Cohen, G. A., 1990 (1989). «La liberté et l'égalité sont-elles compatibles?», *Actuel Marx*, 7: 29-42.
- Cohen, G. A., 1990. «Marxism and Contemporary Political Philosophy, or: Why Nozick Exercises some Marxists more than he does any Egalitarian Liberals?», *Canadian Journal of Philosophy*, vol. suppl., 16: 363-387.
- Cohen, G. A., 1991. «The future of a disillusion», *New Left Review*, 190: 5-20.
- Cohen, G. A., 1995. *Self-Ownership, Freedom and Equality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cohen, G. A., 1997. «Where the action is: on the site of redistributive justice», *Philosophy and Public Affairs*, 26.1: 3-30.
- Cohen, G. A., 1999. *If You're an Egalitarian, How Come You're So Rich?*, Cambridge: Harvard University Press.
- Cohen, G. A., 2000. «Introduction to the 2000 Edition: Reflections on Analytical Marxism», in Cohen, *Karl Marx's Theory of History: a Defence*, Londres: Oxford University Press, p. xvii-xxviii.
- Cohen, G. A., 2002. «Deeper into Bullshit», in Buss, S., Overton, L. (dir), *Contours of Agency: Essays on Themes from Harry Frankfurt*, Cambridge: MIT Press, p. 322-339.
- Elster, J., 1982. «Un marxisme anglais. À propos d'une nouvelle interprétation du matérialisme historique», *Annales Économie Sociétés Civilisations*, 36.5 : 745-757.
- Elster, J., 1982. «Marxism, Functionalism and Game Theory: The Case for Methodological Individualism», *Theory and Society*, 11.3: 453-482.
- Giddens, A., 1982. «Commentary on the Debate», *Theory and Society*, 11.4: 527-539.

Kirkpatrick, G., 1994. «Philosophical Foundations of Analytical Marxism», *Science and Society*, 58.1 : 34-52.

Lecourt, D., 1983. «Comment 'Défendre le matérialisme historique'? (À propos d'un livre de G. A. Cohen)», *Revue Philosophique de la France et de l'Étranger*, 108.2: 245-255.

Levine, A., Wright, E.O., 1980. «Rationality and Class Struggle», *New Left Review*, 123: 47- 68.

Lock, G., 1988. «Louis Althusser and G. A. Cohen: a confrontation», *Economy and Society*, 17.4: 499-517.

Marx, K., 1957 (1859). *Contribution à la critique de l'économie politique*, Paris: Éditions Sociales. (Marx, K., (1993). *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, Ankara: Sol Yayınları)

Nozick, R., 1988 (1974), *Anarchie, État et utopie*, Paris: Puf. (Nozick, R., 2001. *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları)

Roberts, M., 1996. *Analytical Marxism: a Critique*, Londres: Verso.

Roemer, J., 1982. «Methodological Individualism and Deductive Marxism», *Theory and Society*, 11.4: 513-520.

Van Parijs, P., 1982. «Functional Marxism Rehabilitated: A Comment on Elster», *Theory and Society*, 11.4: 497-511.